

SỞ NÔNG NGHIỆP VÀ PTNT TỈNH HÒA BÌNH
TRUNG TÂM KHUYẾN NÔNG - KHUYẾN LÂM

PHƯƠNG PHÁP PHÁT TRIỂN CÔNG NGHỆ CÓ SỰ THAM GIA CỦA NGƯỜI DÂN (PTD)

Tài liệu khuyến nông

NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP

**SỞ NÔNG NGHIỆP & PTNT HÒA BÌNH
TRUNG TÂM KHUYẾN NÔNG - KUYẾN LÂM**

**PHƯƠNG PHÁP PHÁT TRIỂN CÔNG NGHỆ
CÓ SỰ THAM GIA CỦA NGƯỜI DÂN
(PTD)**

Tài liệu khuyến nông

**NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP
HÀ NỘI - 2005**

LỜI GIỚI THIỆU

PTD là viết tắt của 3 từ tiếng Anh Participatory Technology Development. Chúng có nghĩa là phát triển công nghệ có sự tham gia của người dân.

Được sự hỗ trợ của dự án Lâm nghiệp xã hội, phương pháp PTD được áp dụng thử nghiệm thành công tại tỉnh Hoà Bình từ năm 2000 - 2004 tại thôn Vành xã Mông Hoá huyện Kỳ Sơn; thôn Cài xã Vũ Lâm, thôn Bắp xã Xuất Hoá huyện Lạc Sơn và thôn Mến Bôi xã Hợp Kim huyện Kim Bôi.

Thực hiện công văn số 1264/UB-NLN ngày 13/8/2004 của UBND tỉnh Hoà Bình về việc áp dụng phương pháp phát triển công nghệ có sự tham gia trong công tác khuyến nông, khuyến lâm. Ngày 18/2/2005 Sở Nông nghiệp & PTNT Hoà Bình đã có công văn số 105 CV/NNPTNT gửi UBND và Trạm Khuyến nông - Khuyến lâm các huyện, thị xã về việc xây dựng kế hoạch thực hiện áp dụng phương pháp phát triển công nghệ có sự tham gia trong công tác khuyến nông, khuyến lâm năm 2005. Đến nay đã có 9/11 huyện, thị xã thực hiện.

Nhằm bổ sung cho cán bộ khuyến nông, cán bộ cơ sở, đặc biệt là cán bộ khuyến nông xã về phương pháp PTD, Trung tâm Khuyến nông - Khuyến lâm Hoà Bình biên soạn tài liệu *"Phương pháp phát triển công nghệ có sự tham gia của người dân"*. Tài liệu này tập trung vào hướng dẫn áp dụng phương pháp PTD tại cơ sở, đi sâu vào tiến trình và các công cụ thực hiện.

Đây là lần đầu tiên tài liệu này được ra mắt bạn đọc. Trong quá trình biên soạn không tránh khỏi những khiếm khuyết cần bổ xung. Rất mong nhận được những ý kiến đóng góp chân thành của bạn đọc để tài liệu này ngày càng hoàn thiện trong những lần tái bản sau.

GIỚI THIỆU VỀ PTĐ

PTĐ là gì?

PTĐ Là một phương pháp mới trong khuyến nông khuyến lâm, kết hợp giữa hoạt động khuyến nông khuyến lâm với nghiên cứu có sự tham gia của người dân nhằm tìm kiếm và phát triển những phương thức đổi mới sản xuất phù hợp với nhu cầu và điều kiện của người dân.

PTĐ phát huy tính sáng tạo và tiềm lực của người dân trong việc cải tiến sản xuất.

PTĐ có gì đặc biệt?

PTĐ xuất phát từ những vấn đề cấp bách, nhu cầu và điều kiện của cộng đồng, đồng thời có xem xét đến yếu tố khả thi và tính thực tiễn để lựa chọn giải pháp thích hợp. Do đó đây không

phải là những giải pháp yêu cầu công nghệ cao vượt quá nguồn lực của thôn hoặc là kỹ thuật được chuyển giao từ bên ngoài vào.

Mục tiêu của PTĐ

- Thử nghiệm và phát triển công nghệ/kỹ thuật mới phù hợp với nhu cầu và điều kiện địa phương.
- Tạo ra sự hợp tác giữa 3 bên: Nông dân, cán bộ khuyến nông và chuyên gia kỹ thuật (cán bộ nghiên cứu). Trong đó nông dân có vai trò trung tâm, quyết định lựa chọn công nghệ/kỹ thuật phù hợp với mình. Chuyên gia kỹ thuật tư vấn về khoa học kỹ thuật. Cán bộ khuyến nông thúc đẩy tiến trình thử nghiệm và nhân rộng cái mới.

Các đặc trưng của PTĐ

Mới: PTĐ bao gồm các hoạt động tiếp cận có sự tham gia để phát hiện, lựa chọn *thử nghiệm mới*.

- **Phù hợp với nông dân:** PTD dựa vào nhu cầu và điều kiện của nông dân, đáp ứng được mong đợi của họ.
- **Kết hợp các kiến thức:** PTD là một tiến trình kết hợp kiến thức địa phương với kiến thức khoa học.
- **Bình đẳng:** Các bên liên quan được coi là bình đẳng, cùng tham gia vào tiến trình tìm kiếm “cái mới”.
- **Nhân rộng:** Thử nghiệm trong PTD phù hợp với nhu cầu và điều kiện của người dân, do đó khả năng nhân rộng cao.

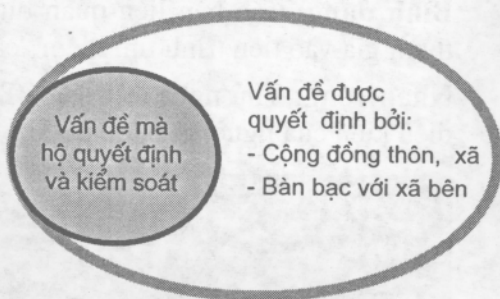

- **Tiến trình học tập:** PTD là một tiến trình nâng cao năng lực cho các bên tham gia.
- **Tài liệu hoá tiến trình:** Các thông tin và kết quả của thử nghiệm cần được theo dõi, ghi chép để chia sẻ.
- **Hỗ trợ:** PTD chủ yếu là hỗ trợ về công nghệ/kỹ thuật mới. PTD tốt không cần phải hỗ trợ vật chất cho nông dân.

Nguyên tắc áp dụng của PTĐ

Giới hạn PTĐ

- Chủ đề PTĐ nằm trong phạm vi những vấn đề mà bản thân hộ gia đình có thể tự quyết định và kiểm soát, hoặc là vấn đề có quy mô cấp cộng đồng, thôn xã.

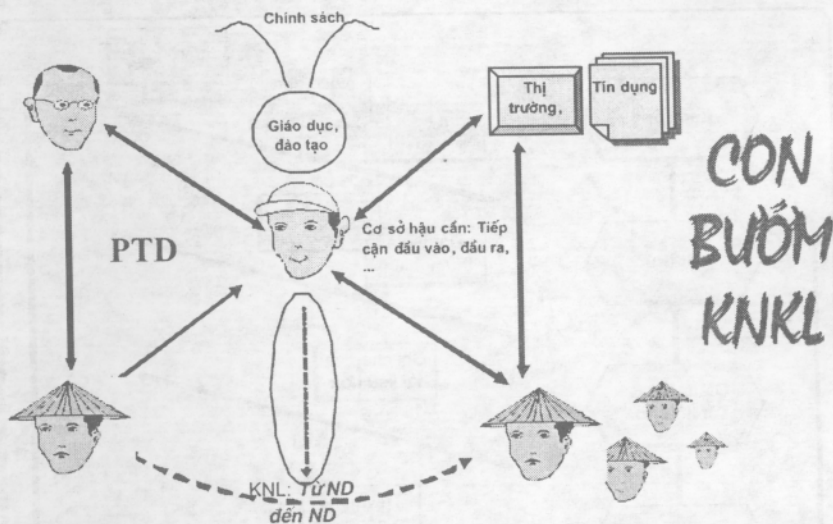
Vấn đề được quyết định bởi cấp huyện trở lên - PTĐ không thực hiện ở đây

- PTĐ tập trung tìm kiếm và thử nghiệm những ý tưởng mới:
 - ✓ **Mới về kỹ thuật và công nghệ:** chưa được áp dụng tại địa phương hoặc chưa nghe nói đến.
 - ✓ **Mới về tổ chức quản lý:** là sự đổi mới về cơ bản trong các tổ chức quản lý sản xuất, quản lý tài nguyên. Ví dụ: Thử nghiệm về quản lý rừng cộng đồng
 - ✓ **Mới về điều kiện áp dụng:** có thể loại thử nghiệm này đã được làm ở đâu đó, nhưng chưa được áp dụng ở địa phương, điều kiện áp dụng ở đây khác với nơi xuất xứ.

Ý tưởng thử nghiệm phải xuất phát từ nhu cầu và tiềm lực của người dân.

Kỹ thuật, công nghệ thử nghiệm phải thích nghi với điều kiện kinh tế xã hội và sinh thái địa phương.

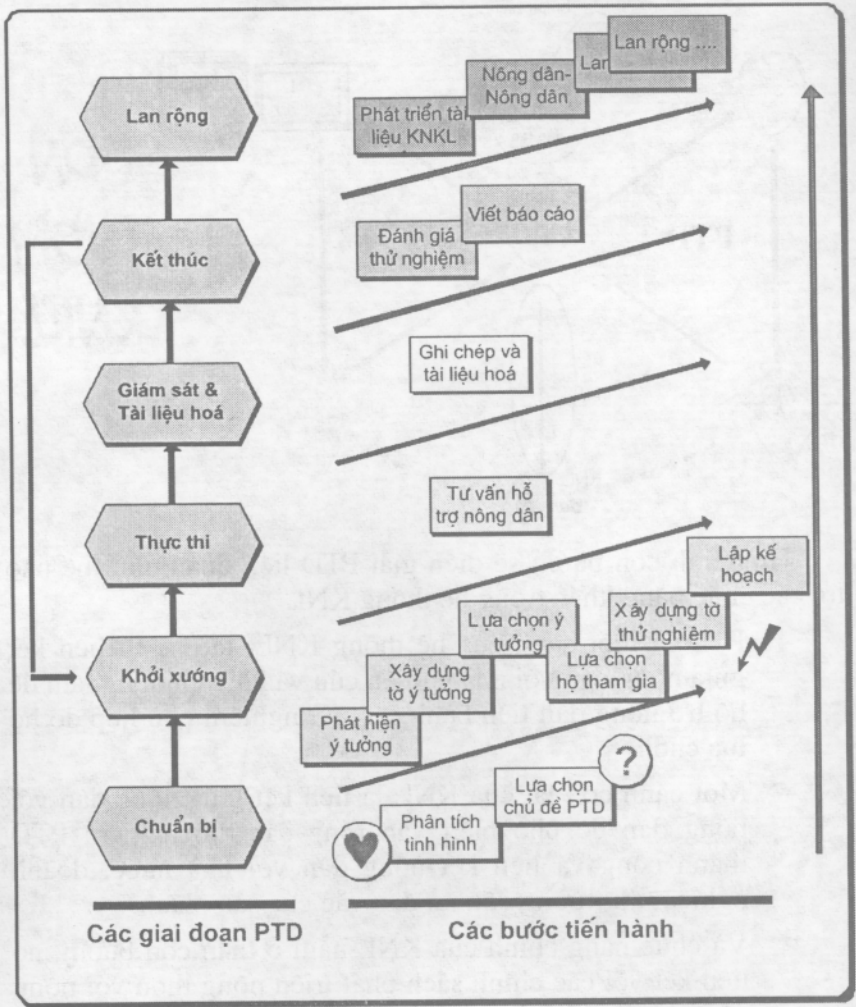
Vị trí của PTD trong KNKL

Hình ảnh con bướm sẽ diễn giải PTD liên quan như thế nào tới các chức năng khác trong hệ thống KNL

- PTD là một cánh của hệ thống KNL, tạo ra sự liên kết giữa nông dân với nhà nghiên cứu và khuyến nông lâm để hỗ trợ nông dân tiến hành các thử nghiệm phù hợp do họ lựa chọn.
- Một cánh còn lại của KNL là liên kết giữa nông dân với nông dân để phổ biến, lan rộng các thử nghiệm PTD thành công và liên kết nông dân với nhà nước, doanh nghiệp, thị trường đầu ra, đầu vào của sản phẩm.
- Và chức năng chính của KNL nằm ở thân con bướm, nó liên kết với các chính sách phát triển nông thôn với nông dân và tổ chức tập huấn, đào tạo để nâng cao năng lực cho nông dân trong sản xuất, quản lý tài nguyên.

Tiến trình thực hiện PTĐ

Bước 1: Phân tích tình hình - Lựa chọn, thu thập thông tin về thôn bản

1. Chọn lựa thôn bản tham gia PTD và tạo lập mối quan hệ:

- Hợp với chính quyền địa phương để làm rõ về PTD.
- Khẳng định sự tham gia của họ và quyết định lựa chọn thôn bản tham gia theo các tiêu chí:
 - + Người dân và chính quyền thôn mong muốn và sẵn sàng tham gia vào tiến trình PTD theo các điều kiện đã được giải thích (quyền lợi, trách nhiệm của địa phương, người dân; cái gì người bên ngoài hỗ trợ và không hỗ trợ).
 - + Thôn bản đó cần đại diện về điều kiện sinh thái nông lâm nghiệp, dân tộc, kinh tế, văn hoá, xã hội trong khu vực để kết quả thử nghiệm sau này có thể lan rộng một cách dễ dàng.
- Tiếp xúc với lãnh đạo thôn và một số nông dân đại diện trong thôn để khẳng định lại và quyết định triển khai PTD tại thôn.

2. Thu thập thông tin, tìm hiểu tình hình của thôn:

- Thu thập số liệu cơ bản của thôn và thảo luận với những người lãnh đạo xã, thôn để có thông tin chung và sự hiểu biết lẫn nhau đầu tiên.
- Phát hiện các vấn đề, cơ hội cũng như tiềm năng trong thôn bản liên quan đến quản lý và đổi mới sản xuất.
- Thảo luận để tìm ra vấn đề cốt lõi (ưu tiên) nhất của thôn. Có thể chủ đề PTD sẽ tập trung tìm giải pháp cho vấn đề này.

Bước 2: Lựa chọn chủ đề và chuẩn bị tổ chức khởi xướng PTD - Họp thôn lần 1

1. Giới thiệu về PTD, tạo ra sự hiểu biết chung:

Giải thích PTD là gì, nguyên tắc của PTD, quyền lợi và trách nhiệm của nông dân, cộng đồng khi thực hiện PTD.

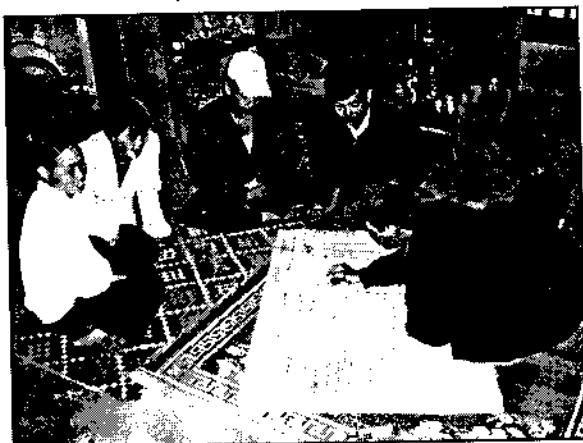
Thống nhất, cam kết tham gia.

2. Thống nhất chủ đề PTD:

Chủ đề PTD được đưa ra trên cơ sở bước phân tích tình hình, và kết hợp được mối quan tâm của người dân với các chương trình dự án bên ngoài.

Nguyên tắc

- Chủ đề PTD phải phù hợp với định hướng phát triển sản xuất và quy hoạch sử dụng đất của địa phương. Các thử nghiệm PTD nên đại diện trên các loại đối tượng đất đai, tài nguyên chính của địa phương.
- Đây là vấn đề cộng đồng tập trung vào thảo luận tìm kiếm giải pháp.
- Chủ đề người dân có thể tác động, kiểm soát được.

3. Thống nhất kế hoạch khởi xướng.

Kế hoạch khởi xướng tại thôn nên được chuẩn bị trước và đưa ra trình bày tại cuộc họp thôn để bà con thảo luận và cùng thống nhất lịch trình làm việc.

Những nội dung chính trong kế hoạch khởi xướng gồm: Các hoạt động, thời gian, địa điểm làm việc, phương tiện/vật tư cần thiết, thành phần tham gia, người chịu trách nhiệm chính...

4. Bình chọn cộng tác viên tham gia vào giai đoạn khởi xướng:

Đưa ra yêu cầu về số lượng, các tiêu chí để bà con tiến hành thảo luận và bình chọn.

Ví dụ về các tiêu chí lựa chọn cộng tác viên:

Là những người am hiểu về tình hình canh tác, sản xuất trong thôn.

Quan tâm đến đổi mới sản xuất, năng động trong các hoạt động chung của thôn.

Nhiệt tình, có thời gian tham gia đầy đủ.

Đại diện đầy đủ cho các thành phần kinh tế, tuổi, giới tính, dân tộc.

Là người có uy tín trong thôn.

Có khả năng trình bày và giải thích trước bà con toàn thôn.

Có khoảng 3 - 5 cộng tác viên trong mỗi nhóm.

Bước 3: Phát hiện/thu thập ý tưởng mới

Trong hoạt động này các ý tưởng mới sẽ được phát hiện. Vai trò của cán bộ khuyến nông lúc này cần lắng nghe, thúc đẩy nông dân suy nghĩ, thảo luận để đưa ra ý tưởng.

Có rất nhiều công cụ khác nhau hỗ trợ cho việc thảo luận và phát hiện ý tưởng như đi dạo quanh thôn, đi lát cắt (điều tra theo tuyến), phỏng vấn hộ gia đình, chiếc đu quay, phân tích nguyên nhân hậu quả... Sau đây hướng dẫn cách thực hiện một số công cụ chính:

*** Đi lát cắt (điều tra theo tuyến):** Nhóm PTD sẽ đi theo một tuyến đã được xác định. Ở mỗi vị trí/khu vực đi qua, các thành viên có cơ hội quan sát và thảo luận trực tiếp trên hiện trường. Các vấn đề, cơ hội, trở ngại của nông dân sẽ được phát hiện, thông qua đó có thể phát hiện ra các ý tưởng mới cho việc cải tiến sản xuất, canh tác.

Khung gợi ý để thảo luận và ghi chép khi đi lát cắt tìm kiếm ý tưởng

Mô tả	Các khu vực đi qua			
	Vị trí 1	Vị trí 2	Vị trí 3	...
Hiện trạng đất đai, cây trồng				
Thuận lợi, cơ hội				
Vấn đề khó khăn				
Những biện pháp kỹ thuật đã tác động				
Những giải pháp có thể tác động để cải thiện tình hình				

*** Công cụ chiếc đu quay để tìm kiếm ý tưởng mới**

Sau khi đã khảo sát hiện trường, nhóm PTD (bao gồm các cộng tác viên khoảng 3 - 5 người và cán bộ thúc đẩy PTD) ngồi lại với nhau thành một vòng tròn, phương pháp động não sẽ được sử dụng, vật liệu là các tờ giấy và bút viết để ghi ý tưởng, trình tự như sau:

- 1) Bầu nhóm trưởng.
- 2) Cán bộ thúc đẩy đặt một câu hỏi động não liên quan đến chủ đề PTD và viết to, rõ ràng lên phía trên đầu của tờ giấy.

3) Đề nghị cả nhóm im lặng suy nghĩ về câu hỏi để đưa ra ý kiến của mình.

4) Trao tờ giấy đã viết câu hỏi cho nhóm trưởng. Nhóm trưởng là người đầu tiên viết ý tưởng của mình lên đó.

5) Đưa tờ giấy cho người bên trái, người này đọc những ý tưởng đã được viết và viết thêm ý tưởng của mình (nếu ý tưởng không trùng).

6) Chuyển tờ giấy tiếp tục sang người bên trái để điền thêm ý tưởng. Tờ giấy được chuyển đi vòng tròn cho đến khi trở lại nhóm trưởng.

7) Nhóm trưởng đọc các ý tưởng trên tờ giấy và đánh dấu x vào những ý tưởng hay nhất.

8) Tiếp tục đưa tờ bìa sang trái, người này cũng đọc các ý tưởng và đánh dấu x vào ý tưởng họ cho là hay nhất (không cần để ý là ý tưởng đó đã được đánh dấu hay chưa). Cứ như vậy cho đến khi tờ bìa trở lại nhóm trưởng.

9) Nhóm trưởng sẽ viết lại ý tưởng được nhiều người chọn nhất (nhiều dấu x) lên thẻ và thông báo cho mọi người. Nhóm sẽ có danh sách các ý tưởng mới.

*** Công cụ phân tích nguyên nhân - hậu quả để tìm kiếm ý tưởng:**

Nông dân và các bên phân tích sâu thêm các nguyên nhân - hậu quả của vấn đề khó khăn chính đã được phát hiện để từ đó xác định được các giải pháp kỹ thuật có tiềm năng đưa ra thử nghiệm. Trình tự thực hiện như sau:

1) Đề nghị nhóm cộng tác viên thảo luận để đưa ra vấn đề, khó khăn chính của nhóm họ (thường là vấn đề ưu tiên đã được xác định trong cuộc họp thôn). Viết vấn đề của họ lên giữa tờ giấy khổ lớn hoặc tấm bảng, sau đó:

2) Hỏi những người nông dân trong nhóm "Những nguyên nhân chính của vấn đề này là gì?"

3) Viết các nguyên nhân lên bên trên của vấn đề (đây là nguyên nhân cấp I) và vẽ các đường mũi tên chỉ ra sự kết nối dẫn đến vấn đề.

4) Sau đó hỏi tiếp những nguyên nhân nào dẫn đến nguyên nhân chính (đây là nguyên nhân cấp II), và vẽ tiếp các đường mũi tên kết nối.

5) Tiếp tục hỏi đến những nguyên nhân cấp III, cấp IV... nếu vẫn còn và vẽ đường kết nối.

6) Sau đó hỏi nông dân "Hậu quả hoặc tác động của những vấn đề khó khăn này là gì?"

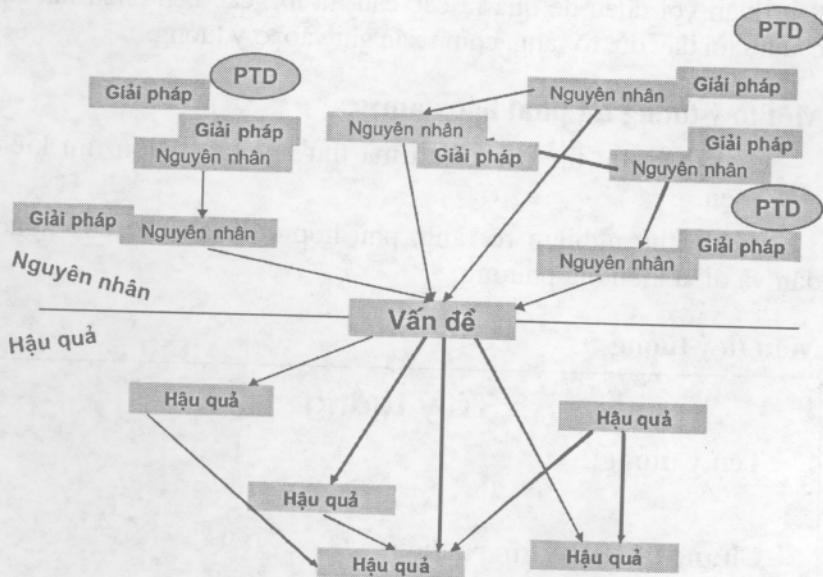
7) Viết hậu quả lên bên dưới vấn đề và vẽ các mũi tên chỉ ra sự kết nối mang tính hậu quả của vấn đề.

8) Tiếp tục hỏi về các hậu quả cấp II, III của vấn đề, vẽ sơ đồ hậu quả nằm bên dưới nữa của vấn đề.

9) Yêu cầu cộng tác viên quan tâm đến tất cả các nguyên nhân và tập trung thảo luận để tìm ra giải pháp giải quyết những nguyên nhân của vấn đề.

10) Viết giải pháp cho mỗi nguyên nhân (viết ngay cạnh). Tất cả các nguyên nhân đều phải đưa ra giải pháp.

11) Phân loại các giải pháp, nếu giải pháp (ý tưởng nào mới) thì ghi lại vào danh sách, đó chính là các ý tưởng tìm được để tiếp tục đưa ra thảo luận và có thể phát triển thành thử nghiệm.

Sàng lọc các ý tưởng

Thảo luận với nhóm cộng tác viên để sàng lọc các ý tưởng. Công việc này thực hiện khi đã có danh sách các ý tưởng đã được các nhóm phát hiện và tổng hợp. Những ý tưởng này được xem xét lại và cân nhắc cẩn thận theo các tiêu chí của một ý tưởng có ích và phù hợp với chủ đề PTD. Kết quả là chọn được các ý tưởng tốt, chủ

đề của ý tưởng được viết đầy đủ, cụ thể, rõ ràng và dễ hiểu để tiếp tục xây dựng các tờ ý tưởng và đưa ra trình bày trước thôn bản.

Bước 4: Xây dựng tờ ý tưởng

Cán bộ Khuyến nông thúc đẩy nông dân (cộng tác viên) xây dựng tờ ý tưởng, các câu hỏi trong tờ ý tưởng được đặt ra cho nông dân, có thể giải thích các câu hỏi này một cách khác nhau để người dân có thể hiểu chính xác và đưa ra các câu trả lời đầy đủ. Nông dân thảo luận với nhau để đưa ra các câu trả lời, các bên chọn lựa các câu trả lời đầy đủ, rõ ràng, chính xác ghi vào tờ ý tưởng.

Một tờ ý tưởng tốt phải bảo đảm:

Giải thích cụ thể mục đích mà thử nghiệm muốn tìm kiếm phát hiện.

Lý do thử nghiệm rõ ràng, phù hợp với nhu cầu của người dân và điều kiện địa phương.

Mẫu tờ ý tưởng

Tờ ý tưởng

Tên ý tưởng:

Chúng ta muốn tìm ra điều gì?:

Tại sao chúng ta muốn tìm ra điều này?:

Người tham gia xây dựng tờ ý tưởng:

Ngày và địa điểm:

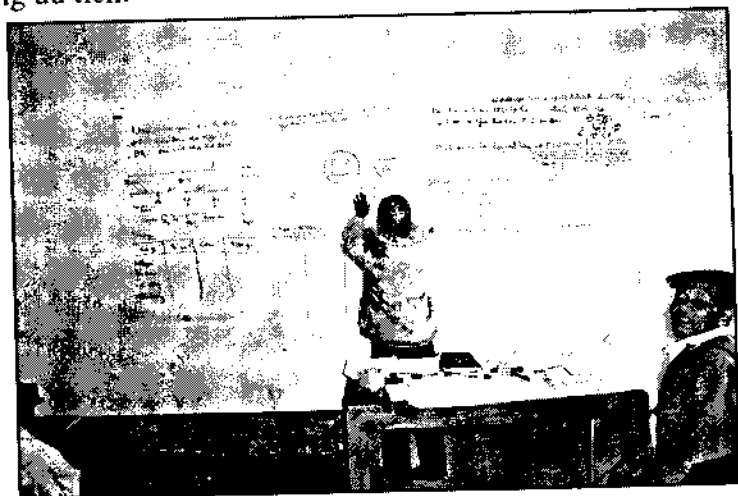
Bước 5: Lựa chọn ý tưởng

Cán bộ khuyến nông phối hợp với lãnh đạo thôn bản để tổ chức một cuộc **họp thôn bản 2**. Mục tiêu chính của cuộc họp này là thôn bản thảo luận, lựa chọn ra các ý tưởng có triển vọng để phát triển thành những thử nghiệm.

Phương pháp tiến hành:

Trình bày các tờ ý tưởng trước cuộc họp thôn: Cộng tác viên sẽ là người trình bày tất cả những tờ ý tưởng đã được xây dựng (thể hiện trên giấy Ao). Cán bộ khuyến nông thúc đẩy người dân thảo luận, làm rõ các tờ ý tưởng.

Sử dụng các phương pháp phù hợp để bà con lựa chọn ý tưởng ưu tiên.

Tùy thuộc vào nguồn lực của người dân, của cộng đồng và của khuyến nông khuyến lâm để quyết định lựa chọn số lượng ý tưởng thử nghiệm. Thông thường trong năm đầu nên chọn 2 đến 3 ý tưởng để thử nghiệm là vừa phải.

Bước 6: Lựa chọn hộ tham gia thử nghiệm

Trong cuộc họp thôn lần 2, sau khi bình chọn ý tưởng, cán bộ khuyến nông tiếp tục thúc đẩy công việc lựa chọn hộ tham gia.

1. Thống nhất các tiêu chí lựa chọn hộ:

Cán bộ khuyến nông thúc đẩy cuộc họp chung để đưa ra các tiêu chí lựa chọn hộ tham gia thử nghiệm.

Tiêu chí chọn hộ tham gia do chính thôn bản thảo luận xây dựng nên.

Ví dụ về bộ tiêu chí lựa chọn hộ thử nghiệm đã được phát triển trong đợt khởi xướng PTD tại xóm Sèo - Xã Cao Sơn - huyện Đà Bắc:

- Có lao động, đất đai.
- Hoàn toàn tự nguyện.
- Mong muốn tìm tòi cái mới trong sản xuất.
- Có kinh nghiệm sản xuất.
- Có khả năng đầu tư cho thử nghiệm.
- Chủ động nước tưới tiêu.
- Có khả năng tiếp thu, truyền đạt kinh nghiệm.
- Chấp nhận rủi ro.

(Với mỗi thử nghiệm sẽ có các tiêu chí cụ thể hơn.)

2. Bình chọn hộ tham gia thử nghiệm

Trên cơ sở tiêu chí đã được thống nhất, thôn bản sẽ bình chọn được các hộ nông dân tham gia cho từng thử nghiệm cụ thể. Về nguyên tắc thì mọi hộ trong thôn nếu có đủ điều kiện và mong muốn thì đều có thể tham gia làm thử nghiệm. Tuy nhiên cần xác định số lượng hộ tham gia thích hợp đối với từng thử nghiệm.

Số lượng hộ tham gia và quy mô thử nghiệm phụ thuộc nguồn lực của các bên và yêu cầu của mỗi thử nghiệm. Quy mô, số hộ của thử nghiệm không nên quá lớn vì còn phải tính đến độ rủi ro và khả năng đầu tư, cũng không nên quá nhỏ vì phải đảm bảo tính đại diện, tính thuyết phục.

Bước 7: Xây dựng tờ thử nghiệm

- Thảo luận với các hộ đăng ký tham gia thử nghiệm để xây dựng tờ thử nghiệm

- Tờ thử nghiệm được phát triển dựa trên kiến thức địa phương và kiến thức khoa học.
- Tờ thử nghiệm phải bảo đảm các yêu cầu:
 - Mục đích, mục tiêu, lý do của từng thử nghiệm được xác định rõ ràng.
 - Thử nghiệm được thiết kế chi tiết, xác định các công thức thử nghiệm. Tùy theo loại thử nghiệm mà xác định quy mô thử nghiệm (diện tích bao nhiêu, bao nhiêu cây, có hay không có đối chứng, lặp lại bao nhiêu lần?...) phù hợp để có thể đánh giá và kết luận sau này.

Các tiêu chí giám sát, đánh giá về số lượng và chất lượng; định lượng và định tính cần được thiết kế, xác định với nông dân và các bên tham gia.

Xác định nơi thu thập thêm thông tin và làm cách nào để có thông tin đó hỗ trợ cho tiến trình thử nghiệm

Tờ thử nghiệm

Chủ đề:

Chúng ta thực sự muốn tìm ra điều gì?

Tại sao chúng ta muốn làm thử nghiệm này?

Thử nghiệm sẽ được thiết kế như thế nào? (Kèm theo một tờ thiết kế chi tiết)

Căn cứ vào đâu để đánh giá thử nghiệm này là thành công hay không?

Chúng ta sẽ đo đếm những gì (số liệu về số lượng)?

Chúng ta sẽ thảo luận và đánh giá những gì (số liệu về chất lượng)?

Chúng ta có thể tìm thêm thông tin liên quan đến thử nghiệm này ở đâu?

Người tham gia xây dựng tờ thử nghiệm:

Ngày và địa điểm:

Bước 8: Xây dựng kế hoạch thử nghiệm

- Các bên thống nhất xây dựng được một kế hoạch hoạt động chi tiết để giúp người dân bố trí được lao động, thời gian và nguồn lực phù hợp để tiến hành thử nghiệm. Đồng thời cũng giúp cán bộ khuyến nông chủ động kế hoạch hỗ trợ và giám sát trong quá trình thử nghiệm
- Sử dụng bảng mẫu kế hoạch để thảo luận. Trình tự thảo luận như sau
 - Liệt kê tất cả hoạt động cần thiết
 - Sắp xếp theo trình tự thời gian
 - Xác định các nguồn lực cần thiết để triển khai từng bước kế hoạch.
 - Xác định ai là người chịu trách nhiệm và ai tham gia giám sát, hỗ trợ trong từng bước của kế hoạch.

Bảng mẫu kế hoạch thử nghiệm

STT	Hoạt động	Thời gian	Nguồn lực cần thiết	Trách nhiệm

Bước 9: Tư vấn, hỗ trợ nông dân thực hiện thử nghiệm

- Xây dựng lịch hỗ trợ/phối hợp dựa trên kế hoạch thử nghiệm. Đặc biệt cần phải xác định rõ hoạt động nào, thời gian nào cần có sự hỗ trợ/tư vấn của chuyên gia kỹ thuật.

- Ngay từ khi bắt đầu thử nghiệm, cán bộ khuyến nông phải có mặt trên hiện trường để hỗ trợ nông dân tổ chức triển khai thử nghiệm và cùng tham gia theo lịch đã thống nhất.
- Luôn hướng dẫn nông dân bám sát vào tờ thử nghiệm đã được xây dựng. Tuy nhiên đôi khi cũng cần có những chỉnh sửa trong tờ thử nghiệm để làm cho nó thích hợp hơn với điều kiện cụ thể của nông dân và nguồn lực của họ.

- Trong thời gian thực thi thử nghiệm, cán bộ khuyến nông sẽ thực hiện vai trò thúc đẩy, đôn đốc các hộ thực hiện đúng thiết kế, đúng kế hoạch, cung cấp thông tin cho nông dân, tổ chức các cuộc trao đổi kinh nghiệm... Khớp nối với các chuyên gia kỹ thuật để có thể hỗ trợ trực tiếp cho nông dân hoặc tổ chức mời chuyên gia kỹ thuật về tư vấn tại thử nghiệm.

Bước 10: Giám sát và tài liệu hoá

- Giám sát có sự tham gia được tổ chức và thực hiện trong tiến trình thử nghiệm.
- Nông dân tham gia trực tiếp vào việc theo dõi và ghi chép vào nhật ký thử nghiệm.
- Cán bộ khuyến nông thúc đẩy, hướng dẫn để nông dân xây dựng nhật ký thử nghiệm (có thể thiết kế thành cuốn sổ nhật ký, cũng có thể thiết kế trên một hay vài trang bìa và dán trên tường tùy theo nông dân chọn hình thức phù hợp và dễ ghi chép đối với họ). Trong nhật ký này, các số liệu theo dõi được thu thập và ghi chép theo như các chỉ tiêu đo đếm, đánh giá được xác định trong tờ thử nghiệm.

- Nông dân dùng sổ này định kỳ ghi chép các dữ liệu theo dõi. Đồng thời các nhận xét của những người bên ngoài khi đến thăm thử nghiệm cũng có thể được ghi lại.
- Ngoài ra, cán bộ khuyến nông cũng phải có sổ ghi chép riêng cho các thử nghiệm. Những ghi chép này là cơ sở quan trọng

để chia sẻ kết quả, đúc rút kinh nghiệm, đặc biệt là để phát triển những tài liệu kỹ thuật từ những thử nghiệm thành công để làm công cụ lan rộng thử nghiệm.

Bước 11: Đánh giá thử nghiệm

- Công việc này được thực hiện khi kết thúc thử nghiệm (thực hiện hết các hoạt động thử nghiệm được xác định trong kế hoạch).
- Lập kế hoạch đánh giá chi tiết: Mục tiêu của đợt đánh giá, kết quả mong đợi, ai tham gia, ai báo cáo, ai thúc đẩy, thời gian, địa điểm...
- Thành lập đoàn đánh giá gồm: Cán bộ khuyến nông, chuyên gia kỹ thuật (nếu cần thiết), cán bộ xã, thôn, các hộ thử nghiệm.
- Tập hợp các tài liệu như tờ thử nghiệm, kế hoạch thử nghiệm, nhật ký thử nghiệm.

- Cán bộ khuyến nông và chuyên gia kỹ thuật giúp nông dân phân tích thông tin, dữ liệu sẵn có. Dựa vào dữ liệu trong nhật ký thử nghiệm, giúp nông dân tính toán các dữ liệu về kết quả liên quan đến năng suất, chất lượng, hiệu quả; sau đó hỗ trợ cho nông dân trình bày các kinh nghiệm, tiến trình.
- Nội dung chính của đợt đánh giá cần tập trung vào những câu hỏi như:
 - + Tiến trình thử nghiệm tổ chức như thế nào? Người dân tham gia đã học được những kiến thức/kỹ năng gì từ thử nghiệm của họ?
 - + Thử nghiệm đạt được những kết quả gì?
 - + So sánh kết quả thử nghiệm với các tiêu chí đánh giá được xác định trong tờ thử nghiệm để biết thử nghiệm có thành công hay không? Lý do thành công/thất bại.
 - + Tác động của thử nghiệm đến cộng đồng là gì?
 - + Khả năng lan rộng của thử nghiệm như thế nào?
 - + Những thử nghiệm tiếp theo có thể là gì?

Bước 12: Viết báo cáo cuối cùng

Tuỳ theo đối tượng đọc và mục đích sử dụng để xây dựng báo cáo cho phù hợp:

- **Đối tượng đọc báo cáo là nhà quản lý/khuyến nông/cán bộ nghiên cứu:** *Người viết báo cáo là cán bộ khuyến nông.*

Báo cáo phục vụ cho công tác nghiên cứu, đào tạo và quản lý hoạt động khuyến nông lâm. Báo cáo chú trọng phân tích sâu sắc về khía cạnh công nghệ mới được phát triển và các tác động nhiều mặt của thử nghiệm PTD trong thực tế.

- **Đối tượng đọc báo cáo là cán bộ cấp xã, thôn và nông dân,** *Người viết báo cáo là Khuyến nông viên xã, nhóm nông dân tham gia thử nghiệm*

Báo cáo nên được trình bày ngắn gọn để người dân dễ đọc và có thể làm tài liệu để lan rộng kết quả thử nghiệm (nên trình bày trên tờ giấy A0). Trong báo cáo cần nêu rõ lý do, mục đích của thử nghiệm; cách tiến hành thử nghiệm; kết quả của thử nghiệm, các điểm thành công hay thất bại của thử nghiệm; bài học kinh nghiệm và các khuyến nghị.

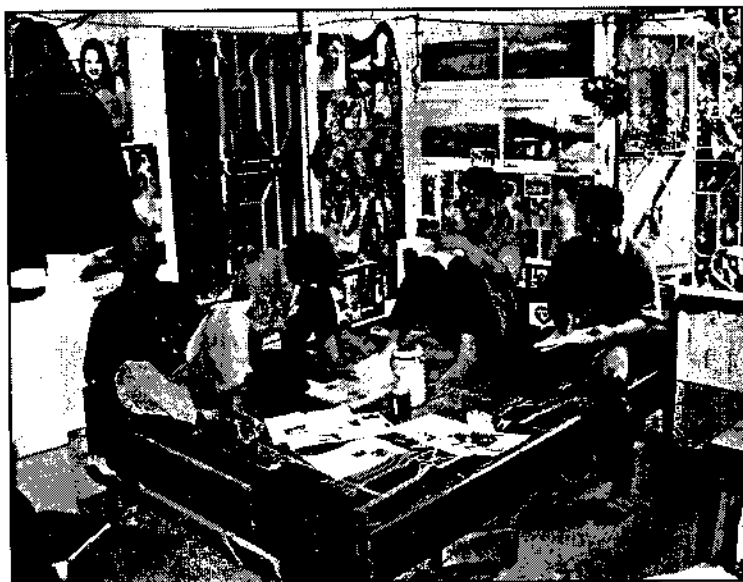

Báo cáo này được sử dụng rất nhiều khi chia sẻ kết quả cho những đối tượng khác, đặc biệt là "tài liệu" hữu ích khi nông dân dùng nó để lan rộng cho những nông dân khác.

Bước 13: Phát triển tài liệu khuyến nông

Khi thử nghiệm thành công, nhiệm vụ của khuyến nông là phải phân tích tính chất của thử nghiệm, căn cứ vào những ghi chép trong quá trình thực hiện để chọn lựa loại tài liệu và cách thể hiện nội dung phù hợp.

- Các thử nghiệm có tính chất theo các bước rõ rệt thì tài liệu khuyến nông nên là các quy trình sản xuất.
- Các thử nghiệm có tính chất thao tác kỹ thuật thì tài liệu nên là các hình ảnh, mẫu vật, mô tả kỹ thuật, sổ tay hướng dẫn.

Các loại tài liệu rất đa dạng, có thể là tờ rơi, tờ gấp, sách mỏng, áp phích... phụ thuộc vào tính chất, thể loại thử nghiệm để có sự phân tích, cân nhắc cụ thể khi lựa chọn loại tài liệu thích hợp.

Khi tiến hành lựa chọn loại tài liệu và phát triển tài liệu rất cần có sự tham gia của các hộ nông dân đã tham gia thử nghiệm. Họ là những người cung cấp khá nhiều những kinh nghiệm thực tế, ngoài ra cũng giúp chúng ta lựa chọn từ ngữ, văn phong phù hợp nhất với nông dân.

Bước 14: Lan rộng kết quả thử nghiệm

Cán bộ Khuyến nông đóng vai trò chủ chốt trong quá trình lan rộng kết quả thử nghiệm. Phương pháp đạt hiệu cao nên được sử dụng là khuyến nông từ nông dân đến nông dân. Ngoài ra cán bộ khuyến nông còn có thể đề xuất đến các cấp quản lý cao hơn để lồng ghép việc lan rộng trong khi xây dựng kế hoạch, chương trình khuyến nông lâm.

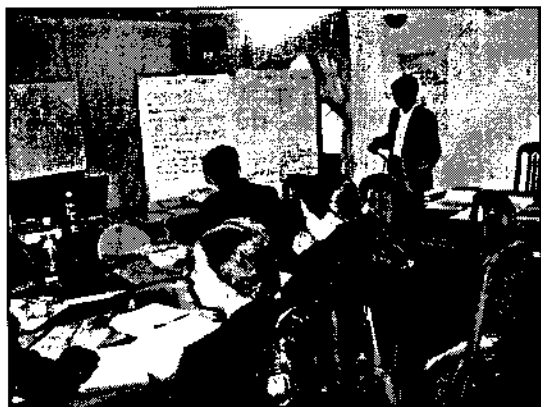
Cách tiến hành lan rộng rất đa dạng, tùy thuộc vào từng tình hình cụ thể để lựa chọn phương pháp:

- **Phương pháp từ nông dân đến nông dân:** Đây là phương pháp khuyến nông khuyến lâm dựa vào người dân, tức là khuyến nông từ nông dân đến nông dân, được tổ chức bằng nhiều hình thức khác nhau. Trong đó chú trọng vai trò tích cực của những nông dân nòng cốt, người đã làm thử nghiệm trở thành những người đào tạo, truyền đạt lại những kinh nghiệm và hướng dẫn các thao tác kỹ thuật cụ thể trên hiện trường cho các nông dân khác.

*** Tuyên truyền thông qua thông tin đại chúng:**

Khuyến nông sử dụng các phương tiện truyền thông đại chúng có tại địa phương phục vụ cho việc thông báo, tuyên truyền về kết quả các thử nghiệm. Các phương tiện sử dụng có hiệu quả là truyền thanh, truyền hình hoặc báo địa phương. Tuyên truyền kết quả thử nghiệm cũng có thể thông qua các hội, đoàn thể để mở rộng các kinh nghiệm đã có cho nhiều nông dân khác.

* Tổ chức tham quan, hội thảo để lan rộng:

Khuyến nông tổ chức các hoạt động tham quan, hội thảo để các nông dân nông cốt phổ biến, trao đổi kinh nghiệm và kết quả của thử nghiệm, từ đó kích thích sự quan tâm của nông dân khác về thử nghiệm.

Việc tổ chức các hội thảo lan rộng kết quả cần thu hút sự tham gia của nhiều bên liên quan. Hội thảo sẽ là cơ hội tốt để những nông dân trao đổi chia sẻ kinh nghiệm với tất cả những ai có nhu cầu học hỏi để áp dụng thử nghiệm.

Tác động

PTD tạo ra liên kết giữa nghiên cứu - khuyến nông và nông dân, tạo nên sự hợp tác chặt chẽ giữa nghiên cứu ứng dụng với đào tạo và khuyến nông lâm. Từ đây làm giảm chi phí nghiên cứu cũng như chi phí xây dựng mô hình trình diễn.

Đặc biệt các tác động lâu dài của PTD là nâng cao năng lực cho các bên tham gia. Tạo ra tiến trình học tập trên hiện, nông dân học tập được cách thức sản xuất mới; khuyến nông cải tiến phương pháp làm việc, và cán bộ kỹ thuật thu nhận được kiến thức địa phương và có thể lồng ghép kiến thức để tìm ra những công nghệ/kỹ thuật mới phù hợp và có hiệu quả.

PTD góp phần phát triển mạng lưới khuyến nông trong nông dân; có thể là nhóm nông dân cùng quan tâm đến một thử nghiệm nào đó để chia sẻ các kinh nghiệm; tạo ra hình thức khuyến nông từ nông dân đến nông dân - một phương thức khuyến nông có hiệu quả. Với cách làm này sẽ giúp giảm gánh nặng về thời gian và lực lượng làm khuyến nông lâm - Nông dân tham gia làm khuyến nông lâm.

PTD tăng cường tính chủ động cho nông dân trong quá trình lập kế hoạch và giám sát đánh giá có sự tham gia, họ là người ra quyết định lựa chọn thử nghiệm và chịu trách nhiệm; chủ động giám sát đánh giá kết quả thử nghiệm.

PTD dựa vào ý tưởng và điều kiện thực tế của nông dân do vậy các thử nghiệm thành công dễ dàng lan rộng trong và ngoài cộng đồng.

PTD góp phần làm thay đổi nhận thức và thái độ của các thành viên tham gia: Người nông dân trở nên tự tin hơn trong việc tìm kiếm các phương thức đổi mới sản xuất, cách quản lý; trước đây hầu như họ dựa vào sự chỉ bảo, hướng dẫn của khuyến nông hoặc cán bộ kỹ thuật.

Khuyến nông đóng vai trò thúc đẩy thay vì dạy nông dân như trước đây. Họ cũng học được từ nông dân những kinh nghiệm truyền thống và giúp nó phổ biến cho cộng đồng, nông dân khác.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bảo Huy và CTV (2003): *Sổ tay hướng dẫn phát triển công nghệ có sự tham gia*. Nxb. Nông nghiệp, Hà Nội.
2. Bảo Huy (1/2005): *Tài liệu tập huấn TOT về PTD - Dự án ETSP tỉnh Hoà Bình*
3. Trung tâm Khuyến nông - Khuyến lâm tỉnh Hoà Bình (5/2005): *Tài liệu hoá kết quả khởi xướng PTD tại Hoà Bình*
4. Nguyễn Thị Hồng Lý (2000): Báo cáo khởi xướng PTD tại thôn Cài, xã Vũ Lâm, huyện Lạc Sơn.

MỤC LỤC

Lời giới thiệu	3
Giới thiệu về PTD	5
PTD là gì?	5
PTD có gì đặc biệt?	5
Mục tiêu của PTD	6
Các đặc trưng của PTD	6
Vị trí của PTD trong KNKL	9
Tiến trình thực hiện PTD	10
Bước 1: Phân tích tình hình - Lựa chọn, thu thập thông tin về thôn bản	11
Bước 2: Lựa chọn chủ đề và chuẩn bị tổ chức khởi xướng PTD - Họp thôn lần 1	12
Bước 3: Phát hiện/thu thập ý tưởng mới	14
Bước 4: Xây dựng tờ ý tưởng	20
Bước 5: Lựa chọn ý tưởng	21
Bước 6: Lựa chọn hộ tham gia thử nghiệm	22
Bước 7: Xây dựng tờ thử nghiệm	23
Bước 8: Xây dựng kế hoạch thử nghiệm	26
Bước 9: Tư vấn, hỗ trợ nông dân thực hiện thử nghiệm	26
Bước 10: Giám sát và tài liệu hoá	28
Bước 11: Đánh giá thử nghiệm	29
Bước 12: Viết báo cáo cuối cùng	31
Bước 13: Phát triển tài liệu khuyến nông	32
Bước 14: Lan rộng kết quả thử nghiệm	33
Tác động	35
Tài liệu tham khảo	38

Chịu trách nhiệm xuất bản:

NGUYỄN CAO DOANH

Chịu trách nhiệm nội dung:

NGUYỄN VĂN CHIẾN

Giám đốc Trung tâm KN-KL tỉnh Hòa Bình

Biên soạn:

NGUYỄN THỊ HỒNG LÝ

Phó phòng KHKT Trung tâm KN-KL tỉnh Hòa Bình

Biên tập và trình bày:

TRẦN AN ĐỊNH

Phó phòng Thông tin tuyên truyền

Trung tâm KN-KL tỉnh Hòa Bình

LÊ LÂN

In 2.000 bản, khổ 15x21cm tại Xưởng in Nhà xuất bản Nông nghiệp. Giấy chấp nhận ĐKKH đề tài số 307/145/XB-QLXB, do Cục xuất bản cấp ngày 3/2/2005. In xong và nộp lưu chiểu tháng 7 năm 2005.

**PHÁT TRIỂN
CÔNG NGHỆ CÓ
SỰ THAM GIA
CỦA NGƯỜI DÂN**

